

Tomasz T. Brzozowski

Idea powstania i rozwoju Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa : aktualności i perspektywy

---

Kultura i Polityka : zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks.
Józefa Tischnera w Krakowie nr 18, 203-215

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Tomasz Tadeusz Brzozowski*

IDEA POWSTANIA I ROZWOJU EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA. AKTUALNOŚCI I PERSPEKTYWY

Streszczenie

Tekst podejmuje problematykę funkcjonowania Euroregionu Nysa – obszaru trójstyku granic, na którym ścierają się interesy trzech należących do jego struktury państw oraz występuje wypracowywany wspólnie społeczny, gospodarczy i polityczny konsensus. Mimo że wiele problemów zażegnano (np. stan środowiska naturalnego), wciąż istnieją kwestie domagające się rozwiązania.

Realizowana przez trzy strony Euroregionu strategia zrównoważonego rozwoju pozwala na równomierny rozkład działań oraz środków na rzecz poprawy stanu komunikacji, ruchu turystycznego i wzmożonej wymiany kulturowej. W dobie zachodzących procesów globalnych wydaje się, że inicjatywa powstania Euroregionów znacząco wpływa na rozwój kulturowy zaangażowanych państw, pobudzając przy tym gospodarki lokalne w zakresie wymiany turystycznej i handlowej.

Na obszarze Polski działa 17 euroregionów. Są one strukturami, które ewoluując odpowiadają na nowe wyzwania zmieniającego się otoczenia. Przymus reorientacji przyjętych strategii rodzi nowe i kreatywne projekty wychylone w stronę przyszłości. Jeśli istnieje wizja współpracy, oznacza ona trójstronną chęć i potrzebę zacieśniania procesów integracji.

203

Słowa kluczowe

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, konwergencja ekonomiczno-kulturowa, proces integracji, współpraca transgraniczna

---

* **Tomasz Tadeusz Brzozowski** mieszka i pracuje we Wrocławiu. Absolwent filologii polskiej i filozofii Uniwersytetu Wrocławskiego. Ukończył studia podyplomowe przedsiębiorczości w WSH we Wrocławiu oraz historii na UW. Doktor nauk humanistycznych w zakresie filozofii. Dwukrotny stypendysta MEN, nauczyciel dyplomowany. Aktualnie doktorant Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego, przygotowuje dysertację w Instytucie Kulturoznawstwa UW na temat wpływu procesów globalnych na kondycję i kształt międzypodmiotowych relacji dialogicznych. Jest autorem ponad pięćdziesięciu recenzowanych artykułów naukowych. Zajmuje się filozofią wartości, bada przestrzeń aksjologiczną i jej wpływ na kształt polskiej myśli filozoficznej XIX i XX wieku. Interesują go idee wartości obecne w różnych nurtach kultury i edukacji. Kontakt: e-mail: 777iskander@gmail.com

Historia powstania Euroregionu

Artykuł jest poświęcony idei powstania Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, w skrócie ERN. Nasza uwaga koncentruje się nie tylko na genezie i tworzeniu tego interesującego projektu, ale także na jego perspektywach. Euroregion łączy trzy sąsiadujące społeczeństwa, które mają za sobą bogatą i złożoną historię wzajemnych relacji.

Euroregion Nysa zawdzięcza formalny początek pierwszej konferencji inicjatywnej, mającej miejsce w dniach 23–25 maja 1991 roku w Zittau (Żytawa). Honorowy patronat objęli prezydenci trzech państw stowarzyszonych: Vaclav Havel, Lech Wałęsa oraz Richard von Weizsäcker. W spotkaniu trójstronnym udział wzięło ponad 300 przedstawicieli przygranicznej społeczności z Polski, Czech i Niemiec. Wśród uczestników spotkania nie zabrakło lokalnych samorządowców, naukowców, dziennikarzy i przedstawicieli organizacji pozarządowych różnego szczebla. Wymiernym owocem spotkania było uchwalenie memorandum, określającego kierunki rozwoju i zakres przyszłej współpracy.

Politycy zaakceptowali wstępny plan działania w zakresie dalszego rozwoju. Asumptem do zawiązania się współpracy na poziomie regionów były przemiany zachodzące na szerszą skalę w Europie w latach 1989 – 1990. W trakcie obrad zwrócono uwagę na deficyty gospodarcze i klimatyczne tzw. czarnego trójkąta Europy, tj. terytorium u zbiegu granic trzech państw: Polski, Niemiec i Republiki Czeskiej (Greta 2003).

Obszar ten nie był wolny od problemów społeczno-gospodarczych. Podczas prac kładących podwaliny pod późniejszą współpracę transgraniczną wyłoniły się trzy zasadnicze kwestie związane z terenami późniejszego Euroregionu: znacząca skala zniszczeń środowiska naturalnego, która była wynikiem m.in. nadmiernej eksploatacji zasobów kopalnych w regionie oraz ochrona masywu Gór Izerskich w związku z poważnym zagrożeniem degradacji drzewostanu, spowodowanym działaniem kwaśnych deszczy. Do kolejnej grupy problemów zaliczono niską przepustowość granic oraz ubogą lub zniszczoną infrastrukturę. Osobną kategorię stanowią zaszłości historyczne, będące wynikiem skomplikowanej przeszłości w zakresie relacji między trzema narodami oraz wynikające z tego faktu wzajemne uprzedzenia. Ich geneza leżała w trudnej historii trzech państw. Ponadto w ramach współpracy coraz bardziej ujawniały się bariery kulturowe i językowe oraz deficyt w komunikacji transgranicznej (Skotnicka 2009). Kolejnym celem powstania Euroregionu była poprawa poziomu życia okolicznych mieszkańców, rozwój gospodarczy, polepszenie stanu środowiska naturalnego i budowa nowych przejść granicznych.

W drugim półroczu 1991 roku deklaracje przystąpienia do Euroregionu złożyły 34 gminy byłego województwa jeleniogórskiego, 5 powiatów z północnych Czech oraz 9 powiatów i jedno miasto wydzielone z przygranicznej wschodniej Saksonii. Wstępne deklaracje pozwoliły na zorganizowanie konferencji krajowych w każdym z państw zainteresowanych wzajemną współpracą. Pierwsza odbyła się w czeskim Libercu (28 sierpnia 1991), druga miała miejsce w Jeleniej Górze (8 listopada 1991), trzecia zaś w kolebce euroregionu, w Zittau (19 listopada 1991). Podczas posiedzeń wyłoniono po 10 krajowych delegatów do tworzącej się 30-osobowej Rady ERN.

Idea inicjacyjna Euroregionu i statystyka

Oficjalną datą powstania Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa jest 21 grudnia 1991. W tym dniu odbyło się pierwsze posiedzenie Rady ERN w Zittau. Delegaci uczestniczący w zjeździe podjęli uchwałę o powołaniu do życia nowej i pierwszej w Europie Środkowej i Wschodniej struktury transgranicznej „Euroregion Neisse-Nisa-Nysa”. Jej głównymi członkami są: *Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa, Kommunalgemeinschaft EUROREGION NEISSE e. V. oraz Euroregion Nisa regionální komunální sdružení měst a obcí severních Čech*. Euroregion obejmuje obszary przygraniczne na styku granic trzech państw: Niemiec (powiat Budziszyn, powiat Gorlitz), Polski (powiat Bolesławiec, powiat Jawor, Jelenia Góra, powiat Kamienna Góra, powiat Lubań, powiat Lwówek Śląski, powiat Zgorzelec, powiat Złotoryja) i Czech (powiat Liberec, powiat Česká Lipa, powiat Jablonec n. Nisou, powiat Semily, powiat Dečín, Bělá pod Bezdězem).

Do zadań, jakie stanęły przed państwami stowarzyszonymi należało: niwelowanie negatywnego rezonansu istnienia granic, podniesienie jakości życia mieszkańców Euroregionu, podniesienie stanu kulturowych i naturalnych warunków życia, rozwój lokalnego potencjału gospodarczego, podwyższenie poziomu konwergencji społecznej i wzmocnienie integracji państw stowarzyszonych z Unią Europejską. Oficjalne dane pochodzące z 2012 roku, za okres poprzedniego roku mówią, że ERN zamieszkiwało 1607021 ludzi, z czego 785658 to mężczyźni, 821363 to kobiety. Polską część Euroregionu zamieszkiwało 583 441 obywateli, niemiecką – 649 380, czeską – 441 659.

Ukształtowanie geograficzne pogranicza polsko-czeskiego jest dość specyficzne. Długość granicy między dwoma państwami wynosi 796 km, stanowiąc około 23% całkowitej długości granic Polski. Linia gra-

niczna Polski z Niemcami mierzy 467 km. To rozległy obszar, dodatkowo zróżnicowany pod względem struktury demograficznej. Zróżnicowanie zachodzi także w sferze gospodarczej. Obszar graniczny między Polską i Republiką Czeską jest reprezentowany głównie przez regiony rolnicze i ośrodki przemysłowe. Rolnictwo po obu stronach charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami glebowymi oraz zmiennym klimatem. Szczególnie ten ostatni wpływa na walory turystyczne. Na pograniczu polsko-czeskim dominują krajobrazy górskie i wyżynne, co pozytywnie wpływa na zainteresowanie turystów: latem przeważa turystyka górską, zimą turystyka narciarska, szczególnie po czeskiej stronie, gdzie jest lepiej rozwinięta infrastruktura narciarska (graniczne górskie pasma Sudetów i Beskidu Śląskiego). Najbardziej atrakcyjną z punktu widzenia zainteresowań turystycznych wydaje się być czeska część Euroregionu z powiatami Jablonec, Semily i Česka Lipa. Euroregion może poszczycić się interesującymi zabytkami architektury. W części czeskiej znajdują się m. in. zamek we Frydlandzie oraz XVI-wieczny renesansowy pałac w Zahradkach. Po polskiej stronie – pałac w Biedrzychowicach, zamek Czocho koło Leśnej, pałac Kliczków, zespół klasztorny opactwa pocysterskiego w Krzeszowie i opactwo benedyktynek w Lubomierzu. W części niemieckiej najciekawszym obiektem jest klasztor cysterek na Górnych Łużycach położony w pobliżu miasta Ostritz – Sankt Marienthal. Współpraca w dziedzinie turystyki w ramach Euroregionu pozwoliła na powstanie centrów informacji turystycznej. Ponadto stworzono szlaki rowerowe, m.in. na terenach Borów Dolnośląskich, wzdłuż Nysy Łużyckiej (Zgorzelec – Żarka nad Nysą – Lasów – Pieńsk – Stojanów – Bielawa Dolna), zainicjowano też trójstronne regionalne targi turystyczne.

W 2011 roku całkowita powierzchnia ERN wynosiła 13018 km². Średnie zaludnienie na terenach Euroregionu wyniosło 123 ludzi na 1 km². Euroregion liczył łącznie 384 gminy, z czego na część niemiecką przypadało 118, na część czeską – 216, na polską – 50. Ludność w części polskiej Euroregionu wyniosła ogółem 576292, z czego mężczyzn było 278918 a kobiet 297374. Powierzchnia całkowita polskiej części Euroregionu to 5358 km kwadratowych, średnia gęstość zaludnienia części polskiej na 1 km² w 2011 roku wyniosła 108 ludzi (Powiaty w Euroregionie Nysa, 2012). Oficjalną siedzibą Euroregionu jest czeskie miasto Liberec.

W zakresie bieżących działań Euroregion korzystał z europejskich funduszy wsparcia. W okresie 2007 – 2013 dzięki pomocy unijnej rozpoczęto rozbudowę terytorialnej współpracy transgranicznej (Cel 3). Euroregion Neisse-Nisa-Nysa uczestniczył w trzech programach:

- wzdłuż granicy czesko-saksońskiej realizowano Program Cel 3/ Ziel 3/Ci1 3 pomiędzy Wolnym Krajem Saksonia a Republiką Czeską,
- po obu stronach odcinka granicznego pomiędzy Saksonią a leżącym po drugiej stronie granicy obszarem polskim realizowano Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska – Saksonia 2007–2013,
- Program Współpracy Transgranicznej pomiędzy Republiką Czeską a Rzeczpospolitą Polską.

Mapa Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa w 2012 r.
Stan w dniu 30 IX

207

Źródło: Urząd Statystyczny, 2012.

Fundusze na realizację małych projektów w ramach programów wsparcia zgodnych z przyjętymi kierunkami działań są wykorzystywane głównie pod kątem amplifikacji czynnika identyfikującego miejscową ludność z jej przestrzenią życiową oraz utrzymania i polepszenia jakości informacji transgranicznej, komunikacji między częściami Euroregionu, podniesienia poziomu współpracy między obywatelami, stowarzyszeniami i urzędami w zakresie wspólnego obszaru wsparcia. W tym m.in. celu stworzono fundusze małych projektów, którymi są środki finansowe pozostające do dyspozycji i rozliczane na poziomie Euroregionu. Ciekawostką może być fakt podjęcia współpracy z czę-

ścią północną, mianowicie z Euroregionem Sprewa-Nysa-Bóbr. Do wymienionych funduszy małych projektów należą:

- Fundusz Małych Projektów w Programie Polska – Czechy w polskiej oraz czeskiej części Euroregionu Nysa,
- Wspólny Fundusz Małych Projektów w Programie Saksonia – Czechy w niemieckiej oraz czeskiej części Euroregionu Nysa,
- Fundusz Małych Projektów w Programie Operacyjnym Polska – Saksonia 2007–2013 w niemieckiej i polskiej części Euroregionu Nysa,
- Fundusz Małych Projektów w Programie Operacyjnym Polska – Saksonia 2007–2013 w niemieckiej części Euroregionu Nysa i polskiej części Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr.

Podstawowym dokumentem określającym cele i zasady działania ERN jest „Ramowe Porozumienie Euroregionu Nysa”. Porozumienie w swej zasadniczej części zostało oparte na trzech fundamentach: (1) konsensusie rozumianym jako poszukiwanie wspólnego stanowiska, w którym przyjęto dialog i negocjacje jako metodę dążenia do porozumienia; (2) parytecie, tj. dysponowaniu każdej ze stron układu po jednym głosem we wszystkich organach (ta sama zasada obowiązuje w kwestii reprezentowania); (3) rotacji, jako symetrycznym przemieszczaniu się inicjatyw i wydarzeń ważnych dla Euroregionu w sposób równomierny na obszarze trzech państw (Jakubiec 2002: 31).

208

Inicjatywy kulturalne Euroregionu

W Euroregionie dość dobrze rozwija się współpraca polskich, czeskich i niemieckich szkół oraz ośrodków akademickich. Na poziomie szkół ponadgimnazjalnych są to m.in. przeglądy grup teatralnych w Mikulovicach, polsko-czeski projekt „Zapraszamy, Zveme vas” podkreślający walory krajobrazowe i turystyczne Gór Opawskich i Zlatohorské vrchoviiny. Ponadto organizowane są kursy języka czeskiego i niemieckiego dla mieszkańców miejscowości po polskiej stronie Euroregionu. W 1991 roku rozpoczęto współpracę uczelni wyższych. Odbyna się ona w ramach Ośrodka Koordynacji Badań Szkół Wyższych Euroregionu Nysa z siedzibą w Libercu. W 1999 roku podmiot przekształcono w Akademicki Ośrodek Koordynacyjny. W 1993 roku powstał Międzynarodowy Instytut Uniwersytecki w Zittau. Na uczelni wspólnie studiują Czesi, Polacy i Niemcy, a uniwersytet jest organizatorem konferencji naukowych, seminariów, praktyk i spotkań młodzieży.

W dniu 8 marca 1990 r. zostało powołane do życia Euroregionalne Centrum Kultury i Komunikacji „*EuRegioKom*” w Pieńsku. Zakres działania centrum wyznacza jego statut, w którym czytamy m.in., że do

zadań ośrodka należy „...rozpoznawanie, rozwijanie i zaspokajanie potrzeb i zainteresowań społeczności lokalnej w zakresie kultury oraz integracja działań na rzecz rozwoju kulturalnego” (Statut Euroregionalnego Centrum..., 2015).

Euroregion organizuje masowe imprezy sportowe i rekreacyjne, m.in. Polsko-Czeski Dzień Sportu, zawody młodzieży w narciarstwie alpejskim w Harachowie, biegi narciarskie Jizerska 50, Duathlon Lubański, olimpiadę sportową młodzieży „EUREGIO”. Od 1992 roku w rejonie Hradek-Bogatynia-Zittau odbywa się Triathlon Euroregionu Nysa. Ciekawą inicjatywą jest organizowany corocznie międzynarodowy jakuszycki Bieg Piastów. Działacze trzech państw zgłosili kandydaturę Euroregionu Nysa jako organizatora Olimpiady Zimowej w roku 2014. Co prawda ta odbyła się w rosyjskim Soczi, ale pomysł zgłoszenia udziału był szansą na promocję i pozyskanie środków na poprawę stanu infrastruktury. Interesującą inicjatywą jest utworzenie polsko-czesko-niemieckiej orkiestry symfonicznej – Europera, która składa się z uczniów szkół muzycznych Euroregionu. Powstała jako część projektu EUROPERA w 1992 roku dzięki inicjatywie prof. W. D. Ludwiga i pierwszego dyrygenta Reinharda Seehafera. Do podstawowego składu orkiestry wchodzi: *Jugendorchester* – orkiestra symfoniczna, *Jugendkammerorchester* – orkiestra kameralna, *Brass Quintett* – kwintet dęty i *Jugendchor* – chór mieszany. Istnieje także 70-osobowa Młodzieżowa Orkiestra Symfoniczna Euroregionu Nysa, w której miejsce znaleźli słuchacze szkół muzycznych Euroregionu. Sztandarowym pomysłem kulturalnym Euroregionu jest Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych.

209

Z kolei w Zgorzelcu, na terenach byłego niemieckiego Stalagu VIII A, powstał bardzo interesujący projekt Europejskiego Centrum Edukacyjno-Kulturalnego *MEETINGPOINT MUSIC MESSIAEN*. Obiekt sytuuje się na obrzeżach Zgorzelca, przy trasie prowadzącej do Zawidowa i Bogatyni. W grudniu 2004 r. zrodził się pomysł, by wybudować w tym ważnym historycznie miejscu Europejskie Centrum Edukacyjno-Kulturalne. Do zadań placówki należy ochrona miejsca pamięci, rozwój nauki, szerzenie działań artystycznych oraz twórczego rozwoju, głównie z myślą o mieszkańcach trójnarodowego regionu i całej Europy. Przedsięwzięcie jest pionierskie i jako jedyny projekt na obszarze Euroregionu Nysa posiada tak bogatą ofertę edukacyjną. Zamysłem organizatorów była inicjatywa zorientowana na wartości wspomagające kształtowanie samoświadomości historycznej koniecznej dla indywidualnego budowania tożsamości kulturowej.

Postacią, wokół której buduje się atmosferę przyjaźni, zrozumienia dla odmienności oraz wzajemnego szacunku dla sąsiadów jest francuski kompozytor Olivier Messiaen. Ta wybitna i tragiczna zarazem postać

łączy dwie płaszczyzny – tragiczną, bo związaną z martyrologią i cierpieniem okresu II wojny światowej (w tym przypadku jeńców Stalagu VIII A) oraz współczesną, określaną jako czas rozwoju, globalizacji, informatyzacji i integracji, choć nie brak także głosów, że jest czasem kultury wyczerpania, sekularyzacji, relatywizacji i odpodmiotowienia jednostki. Losy Oliviera Messiaen`a związały go na trwałe z tym miejscem. Spędziwszy w tutejszym obozie blisko dziewięć miesięcy, mimo trudnych warunków życia, ukończył „Kwartet na koniec czasu” – dzieło, które weszło na trwałe do kanonu muzyki klasycznej XX i XXI wieku, wpisując się w tragizm zarówno przeszłości, jak teraźniejszości (Meetingpoint Music Messiaen, 2015).

Pomysł stworzenia ośrodka zaprezentowano 29 czerwca 2005 roku we Wrocławiu przy okazji spotkania delegacji województwa dolnośląskiego i kraju związkowego Saksonia. Honorowy patronat nad inicjatywą utworzenia Stowarzyszenia MEETINGPOINT MUSIC MESSIAEN objęła wdowa po kompozytorze, ówczesna mieszkanka Paryża – Yvonne Loriod, która zmarła w 2010 roku. W 2006 roku pomysł uzyskał akceptację ówczesnej Minister Nauki i Sztuki Saksonii, dr Evy-Marii Stange. Przy powstawaniu tego obiektu kultury, poza subwencjami lokalnymi, skorzystano z dofinansowania ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska – Saksonia 2007–2013. Wspólna inwestycja stała się dziełem międzynarodowej współpracy. Już w lutym 2007 roku ówczesny wójt gminy Zgorzelec – Kazimierz Janik przekazał Fundacji Centrum Wspierania Przedsiębiorczości z siedzibą w Zgorzelcu 14 hektarów ziemi należącej do terenu zabudowań poobozowych. W dniu 10 grudnia 2008 roku wkopano akt erekcyjny.

210

Działania i przeszkody w rozwoju Euroregionu

Problemy, przed jakimi stoi Euroregion są zróżnicowane zarówno pod względem genezy, jak i struktury. Zjawisko integracji ze swej istoty ma charakter procesualny i wymaga długofalowego wysiłku na rzecz pokonywania barier w sferach obiektywnej i subiektywnej. Stopień formalizacji relacji transgranicznej wymaga m.in. kompetencji władz regionalnych i samorządowych współpracujących stron oraz zdolności wewnątrzregionalnych struktur do zmian, które oddziałując na otoczenie przyczynią się do wspólnie akceptowanych rozwiązań. Powinny nimi być działania mające realne szanse na osiągnięcie trójstronnego konsensusu (Winiarski 1979). Do najważniejszych zadań stojących przed władzami lokalnymi Euroregionu należy wielopłaszczyznowość

współpracy przygranicznej i stworzenie dogodnych warunków stymulujących wzmoczoną aktywność władz samorządowych oraz mieszkańców wymienionych terenów trzech państw (Przybyła 1995).

Z punktu widzenia działań na rzecz ochrony środowiska naturalnego obszarów znajdujących się na terenie ERN, najważniejszymi są działania na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego. W stadium początkowym budowania Euroregionu szczególnie obszary leśne charakteryzował duży stopień degradacji środowiska naturalnego. Problem dotyczył także jakości powietrza oraz wód powierzchniowych. Tereny zalesione (notowano wysoki procent ubytków lasów w miejscowościach górskich) należały do najbardziej zanieczyszczonych obszarów w Europie. Analiza przyczyn takiego stanu rzeczy przed rokiem 1989 wskazywała m.in. na złą gospodarkę energetyczną opartą głównie na pobliskich zasobach węgla brunatnego i małą świadomość społeczną w zakresie dbania o zasoby środowiska naturalnego, co przekładało się na niski poziom kultury ekologicznej trzech państw tej części Europy. Znaczący wpływ na degradację środowiska miały niezbyt udane, z punktu widzenia zasobów tego regionu, inwestycje przemysłu chemicznego, maszynowego i metalurgicznego, co w powiązaniu z przestarzałymi technologiami wydobywania i przetwarzania węgla brunatnego wpłynęło na fatalną kondycję ekologiczną terenów wchodzących w skład dzisiejszego Euroregionu (Osękowski, Szczegółka 1998: 31).

211

Odzwierciedleniem problemów ekologicznych Euroregionu Nysa była niepochlebna nazwa obszarów u zbiegu trzech granic. W literaturze przedmiotu przyjęło się określenie „Czarny Trójkąt”. Odnosiło się ono głównie do koncentracji na tym obszarze elektrowni spalających węgiel brunatny. Następstwem eksploatacji kopalni odkrywkowych oraz spalania ogromnych ilości węgla brunatnego było wielokrotne przekroczenie norm w zakresie zawartości dwutlenku siarki i pyłu w powietrzu. Obszar ten był w istocie czarnym lub siarkowym trójkątem Europy („Der Spiegel” pisał nawet o „Trójkącie Śmierci”). Do tej niechlubnej nazwy zaliczano teren byłego województwa jeleniogórskiego i wałbrzyskiego, okręg Drezno i Chemnitz oraz dwanaście przygranicznych powiatów czeskich: Sokolov, Karlove Vary, Chomutov, Most, Teplice, Usti, Dečín, Česká Lipa, Liberec, Jablonec, Semily i Trutnov.

Od roku 2000 stan środowiska w Euroregionie uległ znaczącej poprawie. Podjęto szereg działań na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego na obszarach każdego ze stowarzyszonych w Euroregionie państw. W ramach współpracy regionalnej zmodernizowano elektrownie węglowe i stopniowo zastąpiono je elektrowniami wiatrowymi. W części niemieckiej wygaszono elektrownie Hirschfelde i Hagenwerde.

Unowocześniono polską elektrownię Turów. Wspólne działania doprowadziły do stopniowej poprawy stanu środowiska w Euroregionie, co jest też regularnie monitorowane. Sukcesem okazała się również inicjatywa opracowania koncepcji rozwoju energetyki. Warto wspomnieć o polsko-czeskim programie ochrony flory i fauny w Sudetach, dla implementacji którego pozyskano środki z Banku Światowego. Obecnie działają 42 stacje pomiarowe gromadzące dane o stanie zanieczyszczenia powietrza. Znacząco poprawiono stan wód głównej rzeki Euroregionu – Nysy Łużyckiej. Ze środków Unii Europejskiej w 1994 roku wybudowano oczyszczalnię ścieków oraz infrastrukturę, która pozwoliła na skanalizowanie miast czeskich Liberec i Jablonec n. Nisou. Stowarzyszenie „Czysta Nysa” nadzoruje i dba o wysoką jakość wód strategicznej dla Euroregionu rzeki. Porównując aktualny stan czystości rzeki do tego sprzed lat, odnotowano poprawę rzędu 75%.

Nie sposób opisać wszystkich działań podjętych na rzecz poprawy warunków środowiska naturalnego i zacieśnienia współpracy między państwami zaangażowanymi w rozbudowę Euroregionu. Warto zwrócić uwagę na inicjatywy podjęte na rzecz rozwoju infrastruktury technicznej. W Euroregionie rozbudowano przejście graniczne Jędrzychowice-Gorlitz. Został zbudowany most na granicznej rzece Nysa Łużycka wraz z szerokopasmową drogą przejazdową oraz odcinkiem autostradowym łączącym autostradę A-4 z granicą. Ciekawą propozycją w zakresie transportu była inicjatywa na rzecz skomunikowania przygranicznych miast. Podjęto próbę połączenia ośrodków przygranicznych Zgorzelca i Gorlitz jednolitą komunikacją miejską (regularna linia komunikacyjna Zgorzelec – dom handlowy Karstadt). Nastąpiły uzgodnienia w zakresie rozbudowy stacji uzdatniania wody, bowiem miasta te korzystają ze wspólnej magistrali wodnej zasilającej Gorlitz i Zgorzelec. Podobnie układa się współpraca w kwestii utylizacji odpadów.

Owocnie wypada współdziałanie między przygranicznymi ośrodkami miejskimi w zakresie dostarczania ciepła z pobliskiej elektrowni Turów oraz dostaw gazu ziemnego na cele grzewcze (Ciok 1999). Infrastruktura po stronie polskiej rozciąga się od granicznej wsi Lasów, przez wieś Żarka Średnia, w kierunku Żarskiej Wsi i dalej, w głąb terytorium Polski. Wieś Lasów została w pełni skanalizowana; sieć wodociągowa i kanalizacyjna przebiega od strony gminy Pieńsk przez wieś Lasów, do wsi Żarka nad Nysą w kierunku Zgorzelca. W zakresie rozwoju infrastruktury technicznej realizowanej głównie w obszarze wymiany kulturowej i turystycznej, otwarto nowe przejścia graniczne: pierwsze, powstałe 22 października 2003 w Radomierzycach – Hagenwerder, drugie 2 lutego 2007 roku – łączące miasto gminne Pieńsk z niemiecką wioską Deschka (kładka na Nysie umożliwiająca

ruch rowerowy i pieszy). Na mocy układu z Schengen, 21 grudnia 2007 przejścia zostały zlikwidowane, przekształcając się w dostępne dla obustronnego ruchu turystycznego mosty polsko-niemieckie.

Jeśli likwiduje się granice i mosty jako realne utrudnienia we wzajemnej komunikacji, to zrywa się z polityką izolacji i dokonuje się otwarcia na to, co inne, bliskie i jeszcze niepoznane. Teza ta utwierdza w przekonaniu o słuszności podejmowania inicjatyw na rzecz zacieśniania procesów integracyjnych, co dobrze wróży przyszłości Euroregionów, w tym najstarszemu – Euroregionowi Nysa.

Bibliografia

- Borys, Tadeusz (1997), *Panorama euroregionów*, Jelenia Góra: Wyd. Urzędu Statystycznego.
- Ciok, Stanisław (1999), *Wpływ granicy i współpracy transgranicznej na rozwój lokalny i regionalny zachodnich obszarów przygranicznych*, [w:] *Rola granicy i współpracy transgranicznej w rozwoju regionalnym i lokalnym*, pod red. A. Mync i R. Szula, Warszawa: Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego Uniwersytetu Warszawskiego, s. 159–182.
- Greta, Maria (2003), *Euroregiony a integracja europejska. Wnioski dla Polski*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Jakubiec, Jacek (2002), *Euroregion Nysa – stan i główne założenia*, [w:] A. Stasiak (red.), *Euroregiony Wschodniego Pogranicza – założenia i osiągnięcia*, Białystok, s. 31.
- Kitowski, Jerzy (red.) (1996), *Problemy regionalnej współpracy transgranicznej*, Rzeszów.
- Leszkowicz-Baczyński, Jerzy (red.) (2001), *Transgraniczność w perspektywie socjologicznej: kontynuacje i wyzwania* (2001), Zielona Góra.
- Malendowski, Włodzimierz; Ratajczak, Małgorzata (2000), *Euroregiony. Polski krok do integracji*, Wrocław: Wyd. Atla2.
- Małecka, Elżbieta (2007), *Euroregiony na granicach Polski*, Wrocław: Wyd. Urzędu Statystycznego.
- Osekowski, Czesław; Szczegóła, Hieronim (red.) (1998), *Euroregiony na pograniczu polsko-niemieckim (1991–1997)*, Zielona Góra.
- Przybyła, Zbigniew (1995), *Problemy rozwoju współpracy ekonomicznej regionów przygranicznych (Na przykładzie Euroregionu „Nysa”)*, Wrocław: Wydawnictwo AE.
- Skotnicka, Małgorzata (2009), *Integracja kulturalna Euroregionu Nysa (pogranicze polsko-czesko-niemieckie) na przełomie XX i XXI wieku na przykładzie „Nowin Jeleniogórskich” i innych źródeł*, [w:] *Spojrzenia na pogranicza dawniej i dziś. Budowanie tożsamości na pograniczach*, pod red. B. Burdy i M. Szymczak, „Rocznik Lubuski”, t. 35, cz. 1, s. 173–188.
- Solarz, Piotr (2009), *Euroregiony pogranicza niemiecko-francuskiego i niemiecko-polskiego w procesie integracji europejskiej*, Warszawa.
- Szumowski, Andrzej (1994), *Procesy tworzenia się euroregionów na zachodniej granicy Polski*, [w:] *Metodyczne i praktyczne problemy statystyki euroregionów*, Warszawa-Jelenia Góra: GUS-WUS.

Winiarski, Bolesław (1979), *Problematyka zagospodarowania zachodnich obszarów przygranicznych Polski* [w:] *Rozwój społeczno-ekonomiczny obszarów przygranicznych*, Wrocław: Materiały Konferencji PAN.

Zasoby internetowe

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Program rozwoju polsko-czeskiej współpracy transgranicznej (2015), <http://www.neisse-nisa-nysa.eu/ddata/52.pdf> [31 października 2015].

Meetingpoint Music Messiaen (2015), http://wordpress.themusicpoint.net/?page_id=2935&lang=pl [07 listopada 2015].

Powiaty w Euroregionie Nysa (2012), Wrocław – Liberec – Kamenz [online], http://wroclaw.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/wroc/ASSETS_Powiaty_2011.pdf [02 października 2015].

Statut Euroregionalnego Centrum Kultury i Komunikacji w Pieńsku (2015), <http://euroregionkom.webd.pl/downloads/statut.pdf> [31 październik 2015].

Urząd Statystyczny (2012), Mapa Euroregionu Nysa [online], <http://wroclaw.stat.gov.pl/powiaty-w-euroregionie-nysa-290/mapa-euroregionu-nysa-291/> http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_nysa/90.html [12 września 2015].

<http://euroregion-snb.pl/> [10 września 2015].

<http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=37&L=2> [09 września 2015].

<http://www.euroregion-nysa.pl/> [07 września 2015].

<http://www.neisse-nisa-nysa.org> [02 października 2015].

<http://www.euroregion-nysa.pl> [02 października 2015].

<http://www.ern.cz/> [02 października 2015].

http://pl.wikipedia.org/wiki/Euroregion_Nysa [27 września 2015].

<http://www.mlodszaeuropa.eu/index.php?mact=News,cntnt01,print,0&cntnt01articleid=59&cntnt01showtemplate=false&cntnt01returnid=58> [11 listopada 2015].

214

Tomasz Tadeusz Brzozowski – graduate of Polish Philology and Philosophy at the University of Wrocław, post-graduate studies at Higher School of Trade in Wrocław and History at the University of Wrocław, a Doctor of Philosophy. Twice awarded the Ministry of National Education grant; a certified teacher. Currently a Ph.D. candidate at the Humanities and Pedagogy Department of the University of Wrocław. Authored numerous articles; interested in the history of values, especially those present in various strands of culture and education, axiological space and its influence on the Polish philosophy of the 19th and 20th century. Contact: 777iskander@gmail.com.

Abstract

The text concerns the problems connected with functioning of the Nysa Euroregion – an area of a triadic influence, conflicts between individual interests of 3 countries, which belong to it, and the worked-out social, economic and politi-

cal consensus. Although many problems have been dealt with (the natural environment), there remain questions to solve.

The sustainable development strategy realized by the three parties of the Euroregion allows for the equal division of actions and means for the improvement of the transportation, tourism and increased cultural exchange. In the times of global processes it seems that the Euroregions initiative significantly influences the cultural development of the participants, stimulating the local economies in the field of tourism and trade.

In Poland we have 17 Euroregions. They are evolving structures which react to new challenges of the changing environment. The reorientation towards future principle brings forth new and creative projects. If there is a cooperation perspective, it means the joint will and need to strengthen the integration processes.

Keywords

Neisse-Nisa-Nysa Euroregion, economic-cultural convergence, integration process, transborder cooperation